

מִטּוֹב נְהוֹרָךְ

פרשת בחוקותי, התשע"ה

עלון ישיבת נהורא

שיחתו של

מורנו ראש הישיבה

הרב אברהם יצחק גרינבוים שליט"א

פרשת בחוקותי, ה'תשע"ה

"בעמלה של תורה - יש יתרון!" / מעלת עמל התורה

על הפסוק הפותח את פרשתנו, 'אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם', מביא רש"י את דרשת חז"ל:

'אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ' - יכול זה קיום המצוות? כשהוא אומר 'וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ' הרי קיום המצוות אמור. הא מה אני מקיים 'אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ' - ש**תהיו עמלים בתורה**.

ודרשה זו דורשת היא ביאור. הן אמנם מבואר בה מנין למדו חכמים שההליכה בחוקות ה' אינה קיום המצוות גרידא, אך עדיין לא התפרש מה ראו להסב אותה אל העמל בתורה דווקא. שמא כוונת הכתוב ללימוד כלשהו, ואף לימוד שאינו בעמל בכלל זה.

מלבד זאת עלינו להבין מה היא המעלה הייחודית לעמל התורה, אשר כתרים רמים ונפלאים קשרו רבותינו לראשו של הזוכה לזה, ומנגד ראו בחומרה את מי שאינו עמל בה:

'לְמִי אוֹי, לְמִי אֶבּוֹי, לְמִי מְדִינָה, לְמִי שִׁיחַ' (משלי כג, כט) - רב הונא אמר: למי שאינו עמל בדברי תורה (ויקרא רבה יב, א).

לכשנבין עומק מעלתו של העמל בתורה, נזכה ותאיר לנו גם הדרשה האמורה.

מִטּוֹב נְהוּרָךְ

עלון ישיבת נהורא

פרשת בחוקותי, התשע"ה

א

רבים המרחיקים

על מאמצינו התמידיים להיות עבדי ה', עושי רצונו, לומדי תורתו ומקיימי מצוותיו, מעיבה עננה תמידית. הקדוש ברוך הוא, אשר קידשנו לעובדו, הוא שקבע לנו את זירת העבודה בעולם הזה. אולם בבוראו את העולם - ברא אותו באופן שקיומו מהווה קושי אמיתי למילוי תפקידנו:

והנה שְׁמוֹ הקדוש ברוך הוא לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו יתברך, והם הם התאוות החמריות. אשר אם ימשך אחריהן - הנה הוא מתרחק והולך מן הטוב האמיתי. ונמצא שהוא מושם באמת בתוך המלחמה החזקה, כי כל עניני העולם בין לטוב בין למוטב הנה הם נסיונות לאדם (מסילת ישרים, א).

ולא העולם החיצוני בלבד עומד כתריס ומחיצה בינינו לבין אבינו שבשמים, כי אף בליבנו ניתן שלטון ליצר, לגוף החומרי, להטותנו מן המסילה העולה. "רבוץ העולמים, גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך! ומי מעכב? שאור שבעיסה" (ברכות יז, ב). האם יש ביכולתנו להתגבר על מניעות אלו ולנצחם? "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו... ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אין יכול לו!" (קידושין ל, ב).

טענה זו כבר טען איוב, באומרו (איוב י, ו-ז) 'כִּי תִבְקֹשׁ לַעֲזֹנִי וְלַחֲטָאתִי תִדְרֹשׁ, עַל דַּעְתְּךָ כִּי לֹא אֶרְשָׁע וְאֵין מִיָּדְךָ מִצִּיל', וכפי שפרשו רבותינו את דבריו:

בקש איוב לפטור את כל העולם כולו מן הדין (רש"י: מדינו של הקדוש ברוך הוא, לומר שאנוסין הן על ידי הקדוש ברוך הוא שברא יצר הרע), אמר לפניו: רבונו של עולם, בראת שור פרסותיו סדוקות, בראת חמור פרסותיו קלוטות; בראת גן עדן, בראת גיהנם; בראת צדיקים, בראת רשעים (רש"י: על ידי יצר הרע, לפיכך אין ניצול מידך כי מי יעכב? אנוסין הן החוטאים!), מי מעכב על ידך! (בבא בתרא טז, א).

אמנם בהמשך הגמרא מבואר המענה שהשיבו חברי איוב לטענתו, וממנו ניקח גם אנו תשובה לקושי האמור.

מִטּוֹב נְהוֹרָךְ

עלון ישיבת נהורא

פרשת בחוקותי, התשע"ה

ב

תורה תבלין

ומאי אהדרו ליה חבריה דאיוב (=ומה השיבו לו חבריו של איוב)? 'אַף אֶתָּה
תִּפְּרֹךְ יִרְאַתָּה וְתִגְרַע שִׁיחָה לְפָנַי אֵל' (איוב טו, ד) - ברא הקדוש ברוך הוא יצר
הרע, **ברא לו תורה תבלין** (בבא בתרא שם).

הנה גילו לנו הכתובים כיצד היא הדרך להתגבר על עבדות היצר, להשתרר מכלא הגוף והחומר.
יש בכח התורה לסייע לאדם להתגבר על מכשולים אלו ולהיות מסור לעבודת ה'.

במקומות אחרים מרחיבים חז"ל יותר, ומוסיפים כי התורה מבטלת את כוחו של היצר. כך אמרו
בקידושין (ל, ב) "בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין... אם פגע בדך מנוול זה משכחו לבית
המדרש, אם אבן הוא נימוח, ואם ברזל הוא מתפוצץ".

כיצד מתחולל פלא זה? מה בלימוד התורה מאפשר את נצחון האדם על אויבו המר, המתגבר עליו
בכל יום?

סוד הדברים הוא בכוחה של התורה להיות בית גידול לאדם, מקום שינוי ופיתוח כוחותיו הנפשיים.
כמו שלימד רבי עקיבא את פפוס בן יהודה (ברכות סא, ב) שהתורה היא מקום חיותנו, כשם שהמים
הם מקום חיותם של הדגים ורק בהם יכולים הם לגדול ולהתפתח. כך פירשו חכמים את דימוי
דברי התורה לגשמים: "'כִּשְׁעִיָּרָם עָלַי דָּשָׁא' (דברים לב, ב) - מה שעירים הללו יורדים על העשבים
ומעלים אותם ומגדלים אותם, כך דברי תורה מעלים אותך ומגדלים אותך".

בשעה שחיותו של אדם מקורה והתרחשותה בהשפעת התורה, מתעדינים אף כוחות גופו ויצריו
ונעשים שותפיו במטרתו החשובה, עבודת וקרבת ה'.

כך דרשו בגמרא (סוכה נב, א) על הכתוב במשלי (כה, כא-כב) 'אִם רָעַב שֶׁנֶּאֱדָה הֶאֱכִילָהוּ לֶחֶם וְאִם צָמָא
הִשְׁקָהוּ מַיִם, כִּי גִחְלִים אֶתָּה חֲתָה עַל רֹאשׁוֹ וְה' יִשְׁלֶם לָךְ', ששונא זה הוא היצר הרע, ואל תקרי
'שֶׁלֶם לָךְ' אלא נִשְׁלִימְנוּ לָךְ. ופירש רש"י: 'האכילהו לחם - הטריחהו במלחמתה של תורה, דכתיב
לָכוּ לָחֶמוּ בְּלֶחֶמִי (משלי ט, ה)'. הרי שיש בכח עמל התורה לגרום ליצר הרע להשלים עם עמל האדם
ולהצרף אליו בזה. אף אותם המרחיקים ומפריעים אותנו בעבודת ה', נעשים באמצעות לימוד

מִטּוֹב נְהוֹרָךְ

עֲלוֹן ישיבת נהורא

פרשת בחוקותי, התשע"ה

התורה ככלי ביד היוצר, ובידינו לשעבדם לטוב. "יצר הרע דומה לברזל שהטילוהו בתוך האור - כל זמן שהוא בתוך האור עושין ממנו כל כלים שירצו. אף כך יצר הרע אין לו תקנה אלא בדברי תורה בלבד" (אבות דרבי נתן טז, א).

וזה שאמרו (בבא בתרא יב, ב) קודם שיאכל אדם יש לו שני לבבות לאחר שיאכל אין לו אלא לב אחד, כי טרם יאכל האדם - רצה לומר מלחמה של תורה כנ"ל 'הַאֲכִלְהוּ לֶחֶם' - יש לו שני יצרים אחד מיעצו לטובה כו', ואחר כך משלים עמו היצר הרע ונעשה יצר טוב כמו שאמרו (ברכות נד, א) בכל לבבך בשני יצריך (אדרת אליהו להגר"א, פרשת שופטים כ, יט)

בעל "אבני נזר" סיפר כי בצעירותו היתה תקופה שאסרו עליו הרופאים את העיון. ארע וחותרו, רבי מנחם מנדל מקוצק, בא לבקרו, ומצאו עוסק בספר המוסר הקדמון 'בחינות עולם' המדבר בגנות תאוות העולם. אמר לו רמ"מ: "הבחינות עולם מהפך את כל העולם, אבל מה התועלת בזה?! הרי אפילו שהשכל מבין זאת - הבשר עדיין אינו רוצה בזה. אבל דף גמרא פועל שגם הבשר ירצה בכך". והוא הדבר אשר אמרנו, שהעוסק בתורה היא 'מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים' (אבות ו, א). היא מכשירה את גופו להיות משכן לשכינה, באופן שהנשמה והגוף שוב אינם אויבים זה לזה, ונעשה שלום ביניהם.

כמה נפלאים דברי האלשיך הקדוש על הפסוק בתחילת פרשתנו (כו, יא) 'וְנִתַּתִּי מִשְׁפָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגָּעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם':

כשהנשמה, עולה במחשבתה מהיכן היא, שהיא חלקו יתברך, ויורדת ומסתכלת היותה בחומר עכור - בכל נשימה מבקשת לצאת... ועתה מייעד הוא יתברך **שעל ידי שבחוקותיו נלך**, כי נהיה הולכים ומתקדשים עד נזדכך בהכנות האמורות, עד שנהיה ראויים להיות בגוף ונפש מרכבה אל השכינה, **ולא תצטרך הנפש אשר היא המרכבה לגעול בחומר ולבקש לצאת**, כי אם אדרבה לא תהיה מבקשת לצאת. וזהו אומרו 'וְנִתַּתִּי מִשְׁפָּנִי בְּתוֹכְכֶם' - תוך גופיכם, בנפשותיכם שבקרבתכם. ובזה 'ולא תִגָּעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם', כי נפשי אשר בכם לא תגעל אתכם אחר היות משכני בתוכם.

מִטּוֹב נְהוֹרָךְ

עלון ישיבת נהורא

פרשת בחוקותי, התשע"ה

ג

סגולת התורה - בעמלה

לאחר שלמדנו מה כוחה של תורה, נבין על נקלה מדוע כוח זה ניתן דווקא למי שעמל ויגע בתורה, וכפי שלמדנו ה"חזון איש": 'אשר כל סגולות לימוד התורה - נאמרו על עמלה' (קובץ אגרות, א, ב). כדי שדברי התורה ישפיעו על גוף האדם החומרי, יזככוהו ויטהרוהו, יכופו את יצרו הרע לטוב - צריכים דברי התורה לחלחל אל פנימיותו של האדם. כלשון חכמים על הלומד תורה בצעירותו (אבות דרבי נתן כד): 'דברי תורה נבלעין בדמיו'. וכך מצאנו בגמרא כשבאה לבאר כיצד לא הועילה תורתו של דואג להצילו מן־שע, אמרו 'אין תורתו של דואג אלא מן השפה ולחוץ' (סנהדרין קו, ב), כי תורה שהיא חיצונית ללומד אינה יכולה להפיע על מהותו ועצמותו.

אמר רבי אלעזר: כל אדם לעמל נברא, שנאמר (איוב ה, ז) 'כִּי אָדָם לְעֵמֶל יוֹלָד'. איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר 'נִפְּשׁ עֵמֶל עֵמֶלָה לוֹ כִּי אֶכְפַּף עָלָיו פִּיהוּ' (משלי טז, כו) - הוי אומר לעמל פה נברא. ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר 'לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיד' (יהושע א, ח) - הוי אומר לעמל תורה נברא.

העמל משותף הוא לכל בני האדם, והינו מאפיין מהותי של קיומנו. בידי האדם לבחור אם יהיה עמלו בחפצי העולם, או שיקדישו לעסק התורה. כאשר האדם בוחר לעמול בתורה, מגלה הוא בכך על חשיבותם וחביבותם של דברי התורה אצלו, ובכך פותח את עצמו להשפעת התורה עליו.

זהו סוד הדבר שלא נאמר בתורה ציווי מפורש על עמל זה. עניינו של העמל הוא דווקא בהגיעו מתוך הכרת האדם כי לכך נוצר. כאשר הוא מבין כי חיי העולם הם מטרתו וייעודו עלי אדמות, ולשם כך פונה הוא מחיי שעה. אם היה העמל בא רק מחמת ציווי, ולא מתוך הכרה עמוקה שכזו, לא היתה השפעתו רבה עד כדי כך.

מִטּוֹב נְהוֹרָךְ

עֵלוֹן יְשִׁיבַת נְהוֹרָא

פרשת בחוקותי, התשע"ה

ד

בניד-בוניד

מעתי נבין את הדרשה שבה פתחנו. מאחר וכבר נאמר 'נָאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ', בהכרח תתפרש תחילתו של הפסוק - 'אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ' - במתייחסת אל עמל התורה, שהוא הכלי המאפשר את הכנעת היצר ושמירת כל המצוות.

בכך נבין דרשה נוספת מן המדרש על אתר:

אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְנָאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם - ועשיתם אֹתָם. אמר רב חנינא בר פפי: אמר להם, אם שמרתם את התורה הריני מעלה עליכם כאלו עשיתם עצמכם (ויקרא רבה לה, ז).

האדם העמל בתורה בורא הוא את עצמו מחדש. בריאה חדשה וטובה יותר, שבה כל חלקיו מכניעים עצמם ומקבלים עול מלכות שמים. שותף הוא למעשה בראשית.

כאשר הופך האדם את 'תורת ה' ל'תורתו' (כמו שאמרו בעבודה זרה יט, א: בתחילה נקראת על שמו של הקדוש ברוך הוא ולבסוף נקראת על שמו, שנאמר: 'כִּי אִם בְּתוֹרַת ה' חִפְצוֹ וּבְתוֹרַתוֹ יִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה'), נעשית כל מהותו מרוממת יותר ומושפעת מן התורה. כל הליכותיו ומעשיו נובעים ישירות ממעיין החיים של התורה הקדושה, וכמו שמספר המדרש בפרשתנו (ויקרא רבה לה, א) על דוד המלך:

חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאֶשְׁיֶבֶה רְגְלִי אֶל עֲדֹתֶיךָ (תהלים קיט, ט). אמר דוד: רבונו של עולם, בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר "למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך", והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות.

זהו עומק סודה של דרשת הגמרא בברכות (סד, א) "וְכָל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ - אל תקרי בְּנֵיךָ אלא בְּנֵיךָ". כל פועלם של תלמידי החכמים הוא בעמל התורה, עמל המהווה בנין עצמי מתוך העדפת חיי עולם על פני חיי שעה, בהכנעת הגוף והפיכתו משכן ראוי לשכינה. על שם בנין זה נקראו החכמים בונים. 'בנאין - אלו תלמידי חכמים, שעוסקין בבנינו של עולם כל ימיהן' (שבת קיד, א).

במיוחד בימים אלו, ימי ספירת העומר שעניינם הכנה לזמן מתן תורתנו, נרכוש לעצמנו קנין זה בתורה, שנהיה עמלים בלימודה ומזככים בה את גופנו, כדי שנהיה משכן ראוי לשכינה. כדברי ה"אור החיים" הקדוש (ויקרא כג, טו):

אמר 'וסִפְרָתֶם לָכֶם', פירוש: באמצעות מנין זה **אתם מאירים כספרינו** (=אבן יקרה) **את עצמכם**.